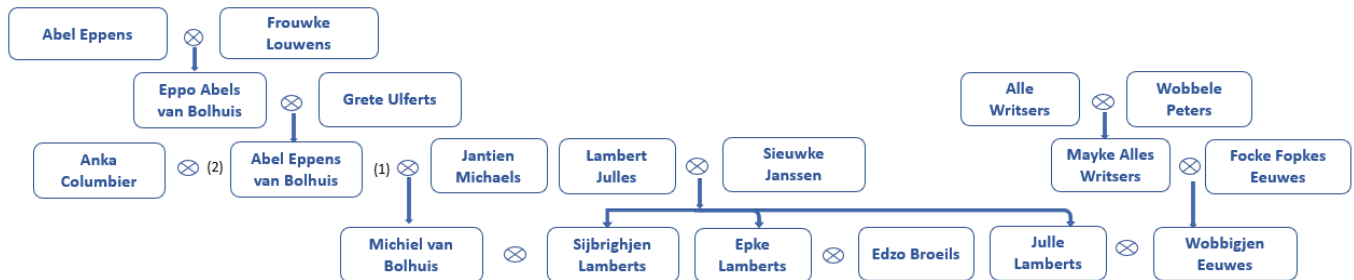

Abel Eppo van Bolhuis en Stijntje Cnols

Albert van der Kaap

De bekende kroniekschrijver Abel Eppens van Equart (Eekwerd) was de betovergrootvader van Abel Eppo van Bolhuis, zoon van Michiel Bolhuis en Sybrichjen Lamberts. Over Abel Eppo gaat dit artikel.

Abel Eppo was een zoon van Michiel van Bolhuis (1644-1704) en Sibrigien Lamberts (1655-1678). Hij werd gedoopt op 3 september 1676 in Warffum, waar hij op 26 juni 1739 overleed. Hij trouwde in Groningen op 16 september 1705 (huwelijkscontract 25 september) met Stijntje Cnols, geboren rond 1677 en overleden op 28 mei 1747 in Warffum. De bruiloft werd naar goed gebruik zowel in Groningen als in Warffum gevierd, al was die in de stad wel uitgebreider met meer gasten. Uit dit huwelijk werden drie kinderen geboren, van wie twee jong stierven. Michiel van Bolhuis werd gedoopt op 13 juni 1707 in Warffum en stierf daar op 2 april 1712, Jan van Bolhuis werd gedoopt op 11 mei 1710 in Warffum en stierf daar nog hetzelfde jaar op 29 oktober. Het volwassen geworden kind is Michiel van Bolhuis aan wie in een apart artikel aandacht wordt besteed.

Hun bruiloft werd naar goed gebruik zowel in Groningen als in Warffum gevierd, al was die in de stad wel uitgebreider met meer gasten.

De heren Van Bolhuis speelden in Warffum een belangrijke sociale en bestuurlijke rol. Vader Michiel van Bolhuis was kerkvoogd, net als zijn zoon Abel Eppo. Beiden waren bovendien rechter (redger) te Warffum en secretaris en advocaat-fiscaal van het Winsumer- en Schaphalsterzijlvest. Michiel werd in 1679 en in 1696 werd Abel Eppo secretaris-fiscaal naast zijn vader. Na het overlijden van Michiel in 1704 gingen de functies als vanzelfsprekend over op Abel Eppo. De ontvangers van het zijlvest waren onder meer verantwoordelijk voor de inning van het zijlshot, de belasting opgelegd door het zijlvest. Als secretaris hadden zij bijvoorbeeld de zorg voor het archief.

Door al zijn functies werd Abel Eppo een man van aanzien. Hij speelde als administrateur een belangrijke rol in de afhandeling van de omvangrijke nalatenschap van Hindrik Ferdinand baron Van In- en Kniphuizen, heer van Ulrum en Jan Carel Ferdinand baron Van In- en Kniphuizen, heer van Nienoord. Bewaard gebleven archiefstukken, zoals bijvoorbeeld verzamelde jurisprudentie van de Hoofdmannenkamer, wekken de indruk dat Abel Eppo zijn verantwoordelijkheden niet licht opnam. Culturele interesse was hem overigens zeker niet vreemd, getuige een fraaie bibliotheek en een collectie schilderijen, die in zijn Staatboek is vermeld.¹

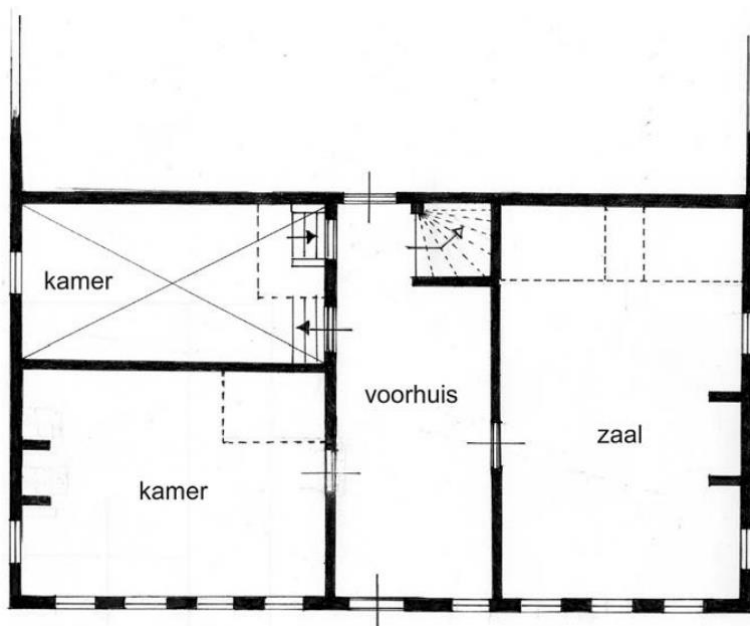
De huizen van de familie

Abel Eppens, de grootvader van Abel Eppo, bezat een huis in de stad Groningen, waar hij

¹ <http://bit.ly/3ZJRAQm>

vermoedelijk permanent woonde. Na zijn overlijden vererfde het huis van de 'rekenmeester' Abel Eppens in de Jacobijnerstraat op zijn zoon Michiel (de vader van Abel Eppo), die de eerste van de familie was die het ambt van (geconstitueerd) rechter in de Ommelanden uitoefende. In 1681 en 1689 kocht Michiel een tweetal huizen in Warffum, maar het is onzeker of een van deze panden het latere woonhuis van de familie is. Volgens een familieoverlevering bewoonde de familie in Warffum het oude refugium van het klooster bij deze plaats. Het lijkt waarschijnlijker dat Michiel, nadat de hervormde gemeente grote schulden had opgebouwd, in het bezit is gekomen van een pand dat bedoeld was als nieuwe pastorie.

In het voorhuis van het huis van Michiel van Bolhuis in Warffum bevond zich een 'soldertien', een verhoogd 'podium' waarop een stoel neergezet kon worden.²

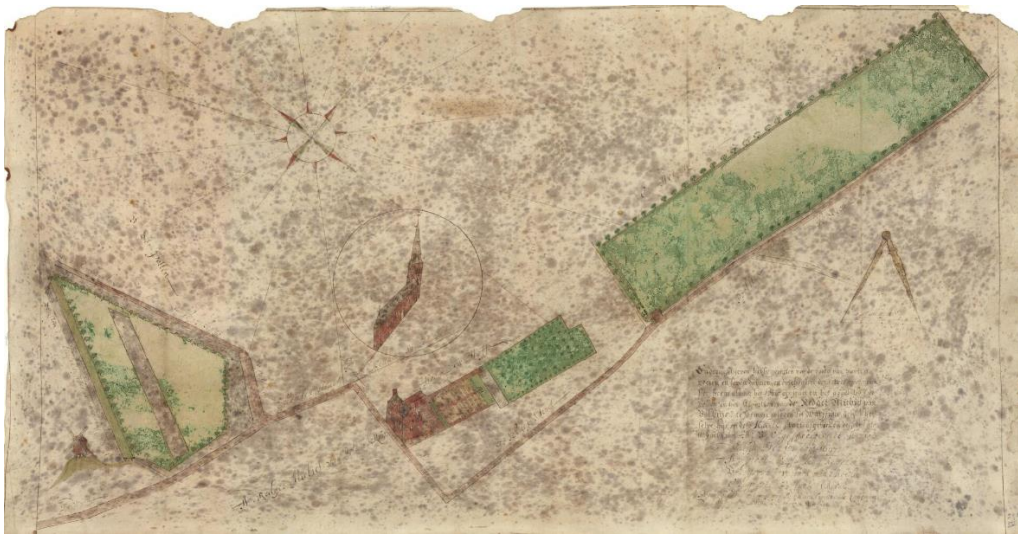

Schets van de indeling van de begane grond van de nieuwe pastorie, later huize Van Bolhuis in Warffum, reconstructie volgens het bestek van 1667, tekening Johan de Haan.

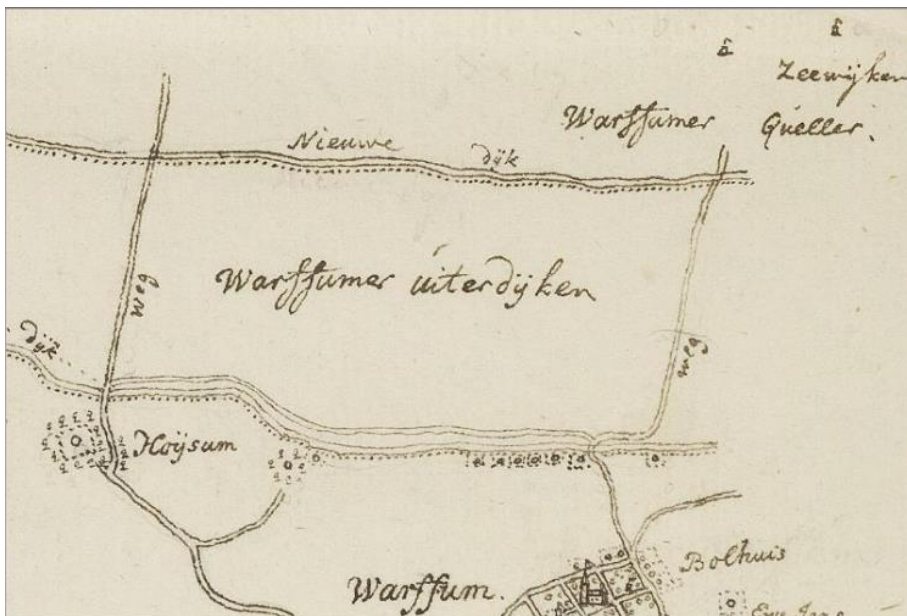
In 1697 vervaardigde Pieter Geerds een kaart van het huis met bijbehorende grond. Het huis stond midden in het dorp en moet zowel door de grootte als de locatie een opvallende plaats hebben ingenomen. Het werd in de loop der tijden luxueus ingericht, waarvan de verschillende inventarissen nog getuigen.³

² Haan, J.B.H. de (2005). 'Hier ziet men uit paleizen'. Het Groninger interieur in de zeventiende en achttiende eeuw.

³ Evenhuis, Jetske Jantje (2017). *Een gewiekste streek. Ontwikkeling van een strook bebouwing langs een oud dijktracé op het Groningers Hoogeland: Warffumer Oudendijk (1718-1832)*. <https://bit.ly/3DaOJGz>

Kaart van Pieter Geerdts uit 1697 met het huis (onder de kerk) en erf van Redger Michiel van Bolhuis.

Fragment uit de kaart van Beckeringh (1748-1767) met het gebied ten noorden van Warffum.

Het bezit van de familie van Bolhuis

Het grondbezit van de familie in en rond het dorp Warffum was aanzienlijk en breidde zich in de loop van de achttiende eeuw sterk uit, vooral door aankopen van Abel Eppo. Deze verwierf een groot aantal heemsteden, kweldergrond en andere stukken land. Zo kocht Abel in 1705 in Warffum een heemstede van Diewer Jan, de weduwe van Evert Jans en in 1706 een heemstede van Lummina Menties, de weduwe van Folkers en van Arius Adriani en zijn echtgenote Maria Menties. In hetzelfde jaar kocht hij een 'halfe behusinghe' van zijn broer Lambertus van Bolhuis. En ook in dat jaar ruilt hij een huis met Jannes Melles, waarbij wordt overeengekomen dat het huis dat Melles krijgt zal worden afgebroken.

In 1721 kopen Abel en Stijntje een half juk land onder Warffum van Jan Frerixsen en diens echtgenote Aijlke Jans te Usquert. In 1738 koopt Abel zelfs in een koop acht Heemsteden onder Warffum van Anna Maria Nannens, de weduwe van Bolten.

Waarschijnlijk is een belangrijk deel van het inkomen van de familie voortgekomen uit het beheren en verpachten van deze gronden.

Samen met Louis Trip, eigenaar van de Warffumborg, kocht de vader van Abel, Michiel, in 1695 Rottumeroog. Dit eiland was eigendom geweest van Roelof Sickinghe die, beladen met schulden, in 1683 zijn bezit in Warffum van de hand moest doen. Hieronder was ook de Warffumborg, waarvan Louis Trip zich toen al meester had gemaakt. Van Bolhuis en Trip hadden met Rottumeroog een goede koop gedaan. Voor slechts 1.500 Caroliegulden kregen zij het eiland in bezit. Dertig jaar eerder was het nog voor 7.300 Car. gulden verkocht. In 1708 verkocht zijn zoon Abel het eiland voor 3000 caroliegulden aan de 'malle graag' Donough MacCarthy, graaf van Clancarty. Er stond toen nog maar één huis op Rottumeroog. De graaf kreeg het huis er dan ook bij, inclusief alles wat erin stond. Daarnaast was hij ook eigenaar van een aantal zandbanken, een schip, twee paarden en wagen en visnetten. Bovendien werd hij nu de rechtmatige eigenaar van alles wat aanspoelde.⁴

Abel Eppo fungeerde min of meer als een raadsman voor de 'malle graaf', die veelvuldig het ongeluk naar zich toe leek te trekken. De brieven die Clancarty aan Van Bolhuis schreef, zijn over het algemeen uiterst charmant, gesteld in een opvallende combinatie van Duits, Engels, Frans en een enkel Gronings woord. Een voorbeeld:

'Min Heer Van Bolhuis

Ick bin express van dag here gecomen UW E H te ambrassien en ook en glassie wine mit te drinken, maar me van Harten lied is te hooren UW E H is nite fresh. die folk hat me ghiestern op lief west is soo balsturig. dat ick tres humblement vorsook UW E H believd when die affair is gehoord te doen daer in what UW E H sol best dinken (...)'.

Contacten met de eigenaren van de Warffumborg en de Breedenborg

De familie Van Bolhuis had intensieve contacten met de families die op de Warffumborg en het nabijgelegen Breedenborg woonden. Zo behartigde Michiel van Bolhuis onder meer de belangen van Roelof Sickinghe bij de verkoop van de Warffumborg in 1683 aan de familie Trip.

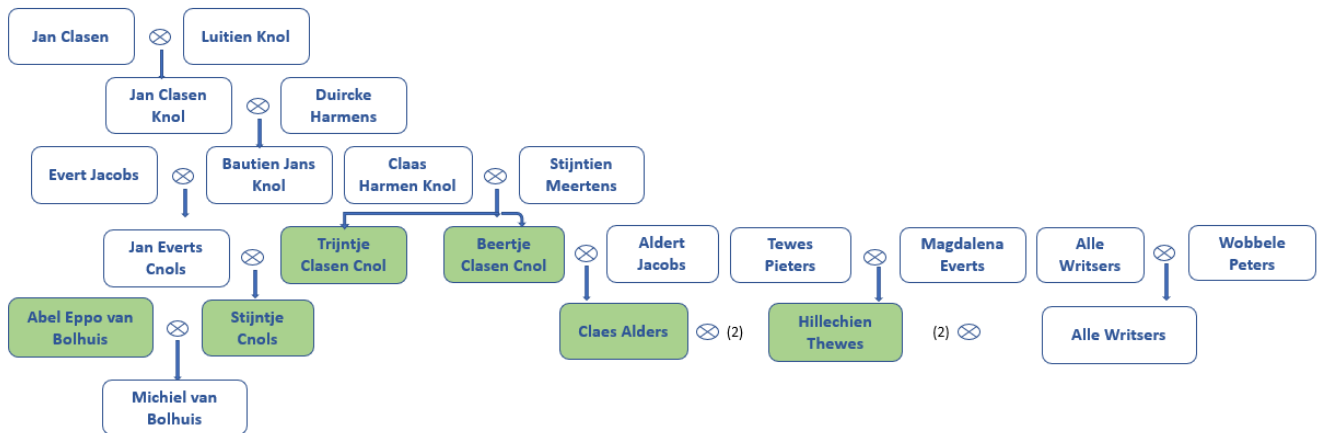
De Breedenborg

De Breedenborg bij Breede, ten westen van Warffum, was eveneens een tijdlang in handen van een Sickinghe. Hendrik Sickinghe (1650-1704) kocht het huis in 1682 van Johan Clant. De weduwe van Hendriks zoon, Feijo Johan Sickinghe, verkocht de borg in 1706 voor 10.000 gulden aan Evert Joost Lewe en Unico Allard Alberda van Menkema. Vier jaar later kwam de Breedenborg in handen van Claes Alders en Hillichje/Hillichien T(h)ewes (huwelijkscontract 21 april 1691).

Claes Alders was een neef van Stijntje Cnols, de schoonmoeder van Abel Eppo van Bolhuis. Dit is de reden waarom een groot deel van de erfenis van de 'hoofdeling op Bredenborch' aan het echtpaar Van Bolhuis-Cnols kwam. Ook de borg behoorde hiertoe. De nieuwe eigenaren verkochten het huis in 1737, tezamen met de daaraan verbonden rechten en 25 hectare land. Het geheel werd voor 8000 Caroliegulden gekocht door Jan Jansen/Jansenius en Helena Jans (Lants) van Stedum (getrouwd op 25 mei 1733), die de landerijen dan reeds in gebruik hebben. Jan Jansen hertrouwt in 1746 met Hilje

⁴ <https://sannemeijeronderweg.nl/rottumeroog/>

Iwema (1713-1797), die op haar beurt hertrouwt met Alexander Piccardt (1702-1763), predikant in Warffum.

Een reis met de sjees

In 1697 maakte Michiel van Bolhuis een reis van Warffum naar Bierum, tijdens welke reis verschillende tuinen en 'hoven' in Sappemeer, waaronder die van patriciër Wijgchel, door Van Bolhuis en zijn metgezellen werden bezichtigd.⁵

In 1705 maakte Michiel van Bolhuis, samen met zijn zwager Theodorus Beckeringh, een reis van Groningen, via Drenthe en Gelderland, naar Kleef met de *Chaise* (sjees), waarvan een onvolledig, maar zeer gedetailleerd, verslag is overgeleverd.⁶ Deze Theodorus Beckeringh was advocaat, maar hij is toch vooral bekend geworden als cartograaf, o.a. van borgenkaarten.⁷ Tijdens deze reis brachten zij o.a. een bezoek aan het Loo, waar Michiel, samen met zijn dan zestienjarige zoon Abel Eppo en redger Johannes Reichle, afkomstig uit Ulm (getrouwd met Margaretha Weijsse van Wachemheijn) ook in 1693 was geweest.⁸

⁵ GrA, FA Van Bolhuis, Arkema en Van Zeeburgh te Warffum, inv. 53, Journaal van reizen van Abel Eppo van Bolhuis 1692-1705

⁶ Zie voor een voorbeeld het verslag van het bezoek aan Rheden: <https://www.oudheidkundigekring.nl/wp-content/uploads/2017/09/No.-69-02-1981.pdf>

⁷ https://nl.wikipedia.org/wiki/Theodorus_Beckeringh

⁸ Abel Eppo van Bolhuis, *Journael van 't gene ick Abel Eppo van Bolhuis gedenckwaardichs hebbe besien op de reise nae 't Loo...*, 1693. Zie ook Haan, J.B.H. de (2005). 'Hier ziet men uit paleizen'. Het Groninger interieur in de zeventiende en achttiende eeuw.

Theodorus Beckeringh (1735), geschilderd door Jan Abel Wassenbergh.

Een begrafenismaal

In het huisarchief Van Bolhuis bevindt zich een briefje met aantekeningen die Michiel van Bolhuis maakte over de 'brie' of bree, een maaltijd na afloop van een begrafenis, die in 1710 gehouden werd na het overlijden van zoon Jan, gedoopt op 11 mei 1710 en overleden op 29 oktober 1710. Uit de notities op het briefje spreekt de zorg die de gastheer aan de ontvangst van zijn gasten besteedde. Zo huurde hij een aanzienlijke hoeveelheid tin om alle gasten te kunnen voorzien van een bord en bestek. Van de indeling van een tafel bleef een aardig tekeningetje met een indicatie van de plaats van gerechten bewaard. De tafels waarop deze gerechten werden geplaatst, pasten trouwens waarschijnlijk nog maar nét in de zaal van het huis van Van Bolhuis; *'de tafel is geweest van het eene eynde van de zaal an de vensters en dan een tafel voor de vensters langs'*, zo schreef de heer des huizes.

Bij een 'brie' in 1714 bleek het zelfs noodzakelijk een extra eettafel in de slaapkamer te plaatsen.⁹

Stijntje Cnols

Stijntje Cnols werd geboren in 1677 en overleed in Warffum op 28 mei 1747. Zij was een dochter uit een vermogend en omvangrijk boerengeslacht. Haar grootvader van moederskant, Claas Harmen Knol woonde in Startinghuisen.

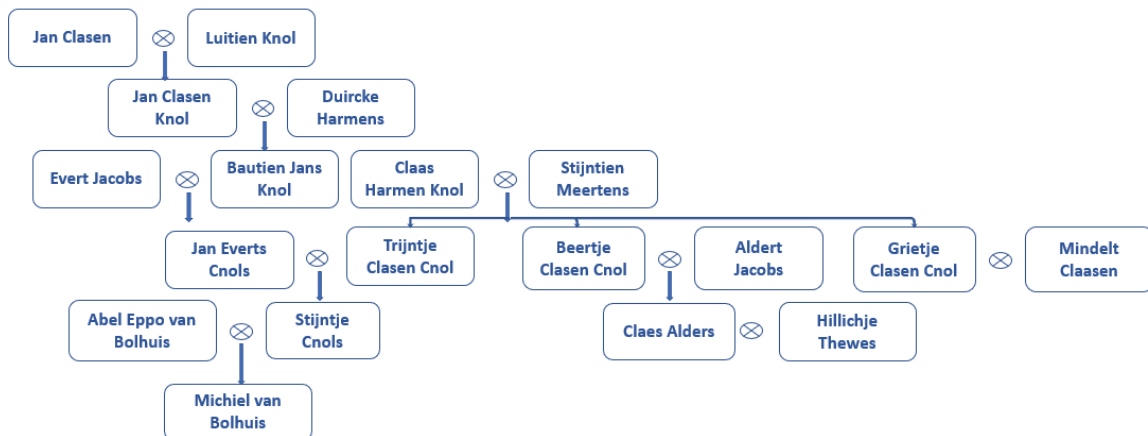
1747, DEN 28 MAY, IS STYNTJEN CNOLS, WEDUWE WYLEN ABEL EPPPO VAN BOLHUIS, IN LEVEN SECRETARIS EN ADVOCaat-FISCAAL VAN WINSUMER EN SCHAPHALSTER ZYLVEST EN RIGTER VAN WARFFUM ENZ., IN HET 70STE JAAR HARES OUDERDOMS OVERLEDEN EN HIER BEGRAVEN.

Zij was een dochter van Jan Everts Cnol Uit 't Zandt en Trijntje Clasen¹⁰. Zij trouwde op 11 oktober 1705 in Stitswerd met Abel Eppo van Bolhuis, gedoopt op 3 september 1676 in Warffum, overleden op 26 juni 1739 in Warffum.

1739, DEN 26 JUNY, IS ABEL EPPPO VAN BOLHUIS, SECRETARIUS EN ADVOCaat-FISCAAL VAN WINSUMER EN SCHAPHALSTER ZYLVEST EN RICHTER VAN VERSCHEIDENE KARSPELEN VAN DE OMMELANDEN, IN HET 63STE JAAR ZYNS OUDERDOMS OVERLEDEN EN HIER BEGRAAVEN.

⁹ GrA, FA Van Bolhuis, Arkema en Van Zeeburgh te Warffum

¹⁰ De Nederlandsche Leeuw, 1911 en <https://www.genealogieonline.nl/knol-tree/1500377.php>.

Voorouders van Stijntje Cnols

Jan/Johan Claessen/Clasen trouwde met Luitien Knol. Johan verkreeg het gilderecht in 1538 en komt voor in het rekeningboek van de kloostergoederen. Hij was *provinciemeyer* d.w.z. hij huurde ca. 100 grazen land van de provincie uit het landbezit van het voormalige klooster Rottum. Hij komt in 1595 voor het eerst voor als Johan Claessen. Reeds in 1596 wordt vermeld Luytyen, de weduwe van salige Johan Claessen. Johan zal dus in 1595 of begin 1596 overleden zijn.

De oudste zekere stamvader is Claes Harmens "offte Knol", landbouwer en paardenkoopman in Startenhuizen dat toen onder Eppenhuisen viel. Claes Harmens is de vermoedelijk zoon van Harmen Knol en Hijke, die in de eerste helft van de 16e eeuw woonden op "De Knol" in het kerspel Eelswerd aan de Knolweg. Claes Hermans "offte Knoll" bewoonde in 1590 nog een 'heerdt tie Eppingahuyzen'. Deze Claes had zich omstreeks 1550 schuldig gemaakt aan handel buiten het stapelrecht van de stad Groningen om.¹¹

Knol betekent Dingstede (= gerichtsheuvel) en was een klein stukje land aan de noordzijde van de kerk. Daar werd het gericht uitgeoefend en de nabijgelegen boerderij had zijn naam "offte Knoll" aan die plek ontleend.

Hun zoon Jan Clasen, landbouwer te Rottum en ouderling, voerde pas op latere leeftijd de achternaam van zijn moeders familie Knol. Hij huwde Duircke Harmens en zij woonden op de heerd van zijn ouders.

Hij kocht op 26 maart 1653 de Hayemaheerd te Warffum (Oosterstraat) van Feyo Sickinghe. De boerderij met een belemming van 88,5 juk (±44 ha) kostte 13.490 Caroliegulden, plus 2 gouden ducaten met vee en beslag.

¹¹ De Kroniek van Abel Eppens tho Equart, blz.131 en K.J. Ritzema van Ikema "Ommelander Geslachten V" - pagina 323.

Hayemaheerd.

Een jaar later, op 4 juni 1654 verkoopt hij hem aan zoon Derck Jans Knol en diens vrouw Aaltjen Jacobs, die als meyers door Feyo Sickinge worden aangenomen. Vervolgens kwamen hun dochter Duircke en haar man Berend Cleveringa op de Hayemaheerd.¹²

Hun grafzerken liggen bij de kerk van Rottum: *"Anno 1662, den 30 apryll, is den eerbare Jan Claessen Knol seer chrystentlycken in den heeren gerust, verwachtende een salige opeerstandinge in christo"*.

¹² <https://www.genealogieonline.nl/knol-tree/1500250.php>